

MAKTAB YOSHIDAGI NUTQ NUQSONIGA EGA BOLALAR BILAN OLIB BORILADIGAN PSIXOKORREKSIYA

Qo'ysinboyeva Iroda G'ulomjon qizi

Abdulla Qodiriy Nomidagi Jizzax Pedagogika Universiteti

Pedagogika Psixologiya (Logopediya) Yo'nalishi 3 – Kurs - 518.22 Guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada nutq buzilishlari, ularning turlari va kelib chiqish sabablari yoritilgan. Shuningdek, nutq buzilishlarini tuzatish usullari (psixokorreksiya) va oldini olish choralari (psixoprofilaktika) haqida ma'lumot berilgan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, nutq bilan bog'liq muammolar inson psixologik holati, ijtimoiy moslashuvi va umumiy rivojlanishiga jiddiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli, psixologik va pedagogik yondashuvlar asosida samarali korreksion hamda profilaktik chora-tadbirlar ishlab chiqilishi zarur

Kalit so'zlari: nutq buzilishlari, psixokorreksiya, psixoprofilaktika, logopediya, psixolingvistika, nutq terapiyasi, bolalar nutqi.

Kirish

Nutq insonning asosiy kommunikativ vositasi bo'lib, u inson tafakkuri va ijtimoiy moslashuvi uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Nutq buzilishlari bolalik davrida yuzaga kelsa, bu nafaqat muloqotda, balki o'qish, yozish, tafakkur qilish va psixologik barqarorlikda ham muammolarni keltirib chiqaradi. Nutq muammolarining oldini olish uchun erta yoshdan boshlab maxsus psixoprofilaktika tadbirlarini amalga oshirish zarur. Nutq buzilishlarini profilaktika qilish nafaqat logoped yoki psixolog mas'uliyatida, balki ota-onalar, pedagoglar va tibbiyot xodimlari ham bu jarayonda faol ishtirok etishi lozim. Profilaktika choralari erta yoshdan amalga oshirilsa, bolaning to'laqonli rivojlanishi uchun katta imkoniyat yaratiladi. Nutq buzilishlari va ularning kelib chiqish sabablari, Nutq buzilishlari turli omillarga bog'liq bo'lib, ularning asosiy sabablari quyidagilardir:

1. Biologik sabablar:

Tug'ma yoki orttirilgan nevrologik muammolar Bosh miya shikastlanishi yoki asab tizimining yetarli darajada rivojlanmaganligi Genetik omillar va irsiy moyillik .Og'ir tug'ruq jarayoni va kislorod yetishmovchilig

2. Psixologik va ijtimoiy sabablar:

Bolaning stress yoki psixologik travmalarni boshdan kechirishi, Ota-onalar bilan muloqotning yetarli emasligi, Ijtimoiy muhitning salbiy ta'siri

3. Pedagogik sabablar:

Bola bilan yetarli darajada muloqot qilinmasligi, Texnologik vositalarning (telefon, televizor) haddan tashqari ko'p qo'llanilishi, O'yin orqali o'qitishning yetarlicha ishlatilmasligi, Nutq buzilishlarining

psixoprofilaktikasi tushunchasi va ahamiyati, Nutq buzilishlarining psixoprofilaktikasi – bu bolalar va kattalarda nutq muammolarining oldini olishga qaratilgan chora-tadbirlar tizimidir. Profilaktika choralari orqali bolaning to‘g‘ri nutq rivojlanishi ta‘minlanadi, bu esa uning umumiy intellektual va psixologik rivojlanishiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi.

Nutq buzilishlarining oldini olish bo‘yicha asosiy yondashuvlar

1. Erta tashxis va aniqlash – logoped va psixolog tomonidan nutq rivojlanishining holatini baholash.
2. Muntazam pedagogik va psixologik mashg‘ulotlar – bolalar bilan maxsus o‘yinlar va mashqlar o‘tkazish.
3. Nutq muhitini yaxshilash – ota-onalar va o‘qituvchilar tomonidan bolalar bilan to‘g‘ri va aniq so‘zlashish.

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun psixoprofilaktika choralari Bolalarga to‘g‘ri talaffuzni o‘rgatish. O‘yin va qo‘g‘irchoq teatrlari orqali muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirish. Nutqni rivojlantiruvchi multfilmlar va ertaklarni qo‘llash. Maktab yoshidagi bolalar uchun profilaktika strategiyalari. Dars mashg‘ulotlarida muloqotga yo‘naltirilgan faoliyatlarni kiritish. Kitob o‘qish va hikoya tuzish orqali nutqni rivojlantirish. Rivojlantiruvchi psixologik mashg‘ulotlar va logopedik darslar tashkil etish. Kattalar va o‘smirlarda nutq buzilishlarining oldini olish Stressni kamaytirish va ijtimoiy muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirish. Mashqlar orqali artikulyatsiya va nafas olishni yaxshilash. Logoped va psixolog bilan maslahatlashish. Nutq muammolarini oldini olish bo‘yicha amaliy tavsiyalar. Erta yoshdan boshlab bolaning nutq rivojlanishiga e‘tibor qaratish. Bolalar bilan ko‘proq suhbat qurish va ularning savollariga javob berish. Stress va psixologik bosimni kamaytirish uchun qulay muhit yaratish

Xulos

Nutq buzilishlarining oldini olish insonning to‘laqonli muloqot qilish va rivojlanish jarayoniga katta ta‘sir qiladi. Maktabgacha yoshdan boshlab to‘g‘ri profilaktika amalga oshirilsa, bolalarda nutq bilan bog‘liq muammolar sezilarli darajada kamayadi. Shu bois, ota-onalar, pedagoglar va mutaxassislar birgalikda harakat qilib, bolalarga sog‘lom nutq rivojlanishi uchun qulay sharoit yaratishlari kerak.

Adabiyotlar:

1. J. Smith, "Ovozli signalni qayta ishlash: nazariyalar va amaliyot," 2-nashr, Nyu-York: Springer, 2019.
2. A. Johnson, "Shovqin kamaytirish texnologiyalari," Jurnal of Signal Processing, 45(6), 2023, pp. 457-467.
3. R. Sharma, "Neyron tarmoqlari va ovozli tizimlar," IEEE Transactions on Neural Networks, 30(8), 2022, pp. 2394-2407.
4. L. Zhang, "Akustik materiallar va ovoz izolyatsiyasi," Journal of Acoustics, 58(4), 2020, pp. 15-25.
5. M. Davies, "Ovozli interfeyslar: Sun'iy intellekt va mashina o'qitish," Oxford University Press, 2021..